

Lichenologische excursie naar Woerden, 27-30 april 1996

L. Spier, C.M. van Herk, A.M. Brand & B. Torenbeek

In 1996 the Spring fieldmeeting of the Dutch Bryological and Lichenological Society was held in the "Groene Hart van Holland". We were based at a camping in Woerden. 148 taxa of lichens have been recorded.

Inleiding

Aan deze excursie werd deelgenomen door: Maarten Brand, Han van Dobben, Kok van Herk, Leo Spier, Bertus Torenbeek en Daan Wolfskeel. Vanaf de camping werden de diverse lokaties met de auto bezocht. In dit verslag zijn ook gegevens van lokaties opgenomen die door Kok van Herk in 1995 voor de provincie Utrecht bezocht zijn en nu voor een deel door ons allen bekeken zijn. Maarten Brand bezocht nog een aantal andere plaatsen, waarvan de gegevens ook verwerkt zijn.

De excursies

De eerste dag bezochten we de Nieuwe Algemene Begraafplaats te Woerden, waarvan de graven zo schoon waren dat er weinig te vinden was. Dit gold ook voor het kerkhof te Kamerik. Op de kerk echter werden *Diplotomma ambiguum* en *Dirina sterhammari* gevonden. Het verboden landgoed "Boslust" leverde, terwijl we op zoek waren naar de eigenaar om toestemming te vragen (die we uiteindelijk niet kregen), wat betrekkelijk gewone soorten op waaronder *Arthonia spadicea*, *Anisomeridium nyssae-genum* en *Cliostomum griffithii*. Een groot deel van de dag werd op het terrein van het kasteel te Haarzuilens doorgebracht, waar vooral de beelden, tuinvazen en het kapelletje grondig werden bekeken. Dit leverde

o.a. op: *Caloplaca coronata*, *Leproloma vouauxii*, *Micarea lignaria*, *Polyblastia dermatodes*, *Tephromela atra* en *Trapelia placodioides*. Het aansluitende golfterrein leverde niet veel soorten op. Wel werd iedere hazelaar grondig onderzocht op *Leptoraphis maggiana*, die echter niet werd gevonden.

De tweede dag werden langs de Linschoterdijk, de Engherzandweg, de Haardijk, de Lekdijk-West, de Lek en het recreatiepark "De Reiger" essen, notebomen, knotwilgen en iepen bekeken. Voor een deel betreft dit punten die in het kader van de milieu-inventarisatie van Utrecht sinds 1979 inmiddels al vier keer bekeken zijn. De laatste herhaling vond plaats in 1995 (Van Herk, 1996), waaruit bleek dat met name bij de genera *Chaenotheca*, *Opegrapha* en *Parmelia* de laatste 5 jaar een opmerkelijke toename opgetreden is. Zo zijn op de 'betere' knotwilgen vestigingen van *Chaenotheca brachypoda* en *Opegrapha herbarum*, terwijl *Opegrapha atra*, *O. niveoatra*, *O. vermicellifera* en *O. vulgata* op veel plaatsen talrijk geworden zijn. Zelfs een soort als *Physconia distorta*, waarvan tot dusver in Nederland nog geen herstel waargenomen was, heeft zich op twee plaatsen bij Woerden gevestigd. Een ander opvallend fenomeen is de sterke uitbreiding van soorten onder bast-

wonden, zoals *Caloplaca flavocitrina* en *Rinodina pityrea* (= *R. colobina*).

Basaltblokken langs de kribben leverden soorten op als *Caloplaca chlorina*, *Lecidella scabra* en *Staurothele catalepta*.

De derde dag werd in Park Linschoten doorgebracht. Na een intensieve lezing over de historie en het beheer van het park bleef er niet zo veel tijd meer over om naar lichenen te kijken. In de Juglans-boomgaard werd vrij veel tijd doorgebracht. Dit leverde o.m. op: *Arihonia radiata*, *A. spadicea*, *Lecanora carpinea*. *Opegrapha atra*, *O. niveoatra*, *O. vulgata* en *Phlyctis argena*. Op een eik werd *Enterographa crassa* gevonden, wat voor dit deel van Nederland onverwacht was. Ook werd de stenen trap en brug voor het landhuis grondig bekeken. Dit leverde o.m. op: *Bacidia caligans*, *B. chlorotricula*, *Caloplaca flavescens*, *C. rudenum*, *Parmelia verruculifera* en *Scoliciosporum umbrinum*.

Het totaal van deze driedaagse excursie bedraagt 148 taxa. Dit is voor een randstedelijk gebied met een vrij sterke luchtverontreiniging geen slecht resultaat.

Literatuur

- Aptroot, A., P. van den Boom & L. Spier. 1991. Aanvullingen en Wijzigingen in de Standaardlijst van de Nederlandse Korstmossen. *Gorteria* 17: 149-152.
- Boom, P.P.G. van den, A.M. Brand & A. Aptroot. 1994. Aanvullingen op en Wijzigingen in de Standaardlijst van de Nederlandse Korstmossen 2. *Gorteria* 20: 89-99.
- Brand, A.M., A. Aptroot, A.J. de Bakker & H.F. van Dobben. 1988. Standaardlijst van de Nederlandse Korstmossen. KNNV-WM 188.
- Herk, C.M. van. 1996. Monitoring van ammoniak en zwaveloxide met korstmossen in de provincie Utrecht. LON in opdracht van de provincie Utrecht.

Lokaties

27 april 1996

- 1 Nieuwe Algemene Begraafplaats der Gemeente Woerden. Woerden. Prov. Z-Holland. Grafstenen van beton, leisteen, bakstenen, graniet. Km-hok: 31-35-41. Coörd.: 120.4/456.1.
- 2 Landgoed Boshust Woerden. Prov. Z-Holland. Mahus, Fagus, Quercus, Fraxinus, Juglans, Sambucus. Km-hok: 31-45-43. Coörd.: 122.5/456.9.
- 3 Kerk en Kerhof. Kamerik. Prov. Utrecht. Grafstenen, betonnen rand met bakstenen van kerk. Km-hok: 31-45-22. Coörd.: 121.3/458.3.
- 4 Kasteel "De Haar", Haarzuilens. Prov. Utrecht. Kalkstenen beelden, kapel, bakstenen muurtjes, Quercus. Km-hok: 31-46-13. Coörd.: 127.6/459.3.
- 5 Golfterrein op het terrein van het Kasteel "De Haar" te Haarzuilens. Prov. Utrecht. Acer, Fagus, Quercus, Fraxinus, fruitbomen. Km-hok: 31-46-23. Coörd.: 127.7/458.4.
- 6 Linschoten. Prov. Utrecht. Bakstenen van kerk in dorp. Km-hok: 31-55-33. Coörd.: 122.6/452.7.
- 7 Linschoten. Prov. Utrecht. ZW van dorp. O-zijde van Lange Linschoten. Knot-es aan voet van dijk. Salix-voet, hangend over het water. Km-hok: 31-55-33. Coörd.: 122.0/452.3.
- 8 Oudewater. Prov. Utrecht. NH Kerk. Bakstenen kerk. Ulmus op pleintje. Km-hok: 38-14-25. Coörd.: 119.5/448.3.
- 9 Oudewater. Prov. Utrecht. Algemene Begraafplaats. Kalkstenen zerken. Leisteen. Km-hok: 38-14-25. Coörd.: 119.9/448.2.

28 april 1996

- 10 Noord-Linschoterdijk en de Engherzandweg. Linschoten. Prov. Utrecht. 2,5 km Z van Woerden. Fraxinus, Juglans. Km-hok: 31-55-33. Coörd.: 122.1/452.5.
- 11 Erf en omgeving van Boerderij "Kopervik" aan de Haardijk. Linschoten. Prov. Utrecht. 2,5 km Z van Woerden. Ulmus, Fraxinus en Salix. Km-hok: 31-55-32. Coörd.: 121.2/452.3.
- 12 Polabroek. Prov. Utrecht. 2 km ZO van Oudewater. Polderland met Populus. Km-hok: 38-15-42. Coörd.: 121.1/446.4.
- 13 Lekdijk-West. Utrecht. Prov. Utrecht. 2,5 km ZZW van Lopik. Rivierdijk met Salix, basalt van krib. Km-hok: 38-25-54. Coörd.: 123.5/440.9.
- 14 Noorder Lekdijk. Uitweg. Prov. Utrecht. 5 km O van Lopik. Salix. Km-hok: 38-26-25. Coörd.: 129.7/443.3.
- 15 Noorder Lekdijk. Graaf. Prov. Utrecht. Recreatiepark in uiterwaard 2,5 km O van Lopik. Fraxinus, basalt van krib. Km hok: 38-26-23.

Coörd. 127.9/443.3.

16 Dagrecreatieterrein "De Reiger", Kamerik. Prov. Utrecht. 2,8 km N van Woerden. Salix, Ulmus, Populus. Km-hok: 31-35-22. Coörd.: 121.8/463.8.

29 april 1996

17 Park Linschoten. Linschoten. Prov. Utrecht. 2,5 km Z van Woerden. Kiezelstenen, zandstenen brug, baksteen, N-muur kasteel. Km-hok: 31-55-32. Coörd.: 121.9/452.0.

18 Park Linschoten. Linschoten. Prov. Utrecht. 2,5 Z van Woerden. Juglans boomgaard. Km-hok: 31-55-42. Coörd.: 121.7/451.8.

19 Park Linschoten. Prov. Utrecht. Acer in parkbos. Km-hok: 31-55-32. Coörd.: 121.8/452.1.

20 Park Linschoten. Prov. Utrecht. Corylus, Quercus en Fraxinus in parkbos. Km-hok: 31-55-42. Coörd.: 121.8/451.9.

21 Park Linschoten. Prov. Utrecht. Rieten dak van en fagus bij boerderij. Km-hok: 31-55-32. Coörd.: 121.6/452.0.

22 Park Linschoten. Park Linschoten. Prov. Utrecht. Eesenhakhout bij "Koekepan". Km-hok: 31-55-32. Coörd.: 121.6/452.2.

23 Park Kinschoten. Prov. Utrecht. Tilia en Fraxinus op dijk van Lange Linschoten. Km-hok: 31-55-32. Coörd.: 121.9/452.2.

24 Kockengen. Prov. Utrecht. O-oever van Bijleveld. Knotwilg, klein boesje, rottend hout en Alnus. Km-hok: 31-35-25. Coörd.: 124.1/463.5.

25 Kockengen. Prov. Utrecht. Hoek van Bijleveld en Grootte Heicop. Hout van vlonder en beton van brug. Km-hok: 31-35-25. Coörd.: 124.4/463.1.

26 Kockengen. Prov. Utrecht. Grootte Heicop. W van Poortengense brug. Beton puin. Exp. Z. Km-hok: 31-36-21. Coörd.: 125.0/463.4.

27 Kockengen. Prov. Utrecht. Wagendijk 29a. Rieten dak. Km-hok: 31-35-35. Coörd.: 124.9/462.0.

28 Kockengen. Prov. Utrecht. Teckop 17. Rieten dak. Km-hok: 31-35-54. Coörd.: 123.4/460.9.

Legenda bij de soortenlijst

A	Malus	Ac	Acer
Al	Alnus	b	beton
ba	basalt	bak	baksteen
c	cement	Co	Corylus
F	Fraxinus	Fa	Fagus
Fr	fruitboom	h	hout
J	Juglans	k	kalk
ks	kiezelsteen	l	leisteel
m	mos	P	Populus
Q	Quercus	rd	rieten dak
S	Salix	Sa	Sambucus
T	Tilia	U	Ulmus
z	zandsteen		

* in het herbarium van A. M. Brand

** in het herbarium van L. Spier

*** in het herbarium van C. M. van Herk

Soortenlijst

Acarospora fuscata	17bak.z.
Acarospora amaragdula	3bak.
Anisomeridium nyssaegenum	2Sa. 4T. 5. 11F. S***. 13S***. 19Ac. 22F.S.
Arthonia muscigena	13S**, 24S.
Arthonia radiata	10J. 17F. 18Co.J**, 20Co. 24Al.
Arthonia spadicea	2F. 4Q. 5T. 11S. 18J**, 20F.Q. 22F.S.
Arthopyrenia punctiformis	24Al*.
Aspicilia calcarea	9k.
Aspicilia contorta	5b. 9k.
Becidia arnoldiana	5Fa. 10F. 11S. 12P. 13S. 15F. 16S. 22S. 23T.
Becidia caligans	1k. 17ka.
Becidia chlorotricula	17ka*.
Buellia aethalia f. soraria	4bak*.
Buellia griseovirens	5Fa. 10F. 18J.
Buellia punctata	3A. 4T. 5Fa. Fr. 10F. 11 U.S. 12P. 13S. 14S. 15F. 16S.U.
Caloplaca chlorina	4k. 13ba. 15ba.F**,***.
Caloplaca citrina	1k. 2b. 4b.bak.k. 5b. 8bak*. 13S. 15ba.F***.
Caloplaca coronata	4k.bak. 9k.
Caloplaca decipiens	4k.
Caloplaca flavescens	4bak. 17z.
Caloplaca flavocitrina	1k. 4b.k. 15ba.F***. 25b. 26b.

<i>Caloplaca flavovirescens</i>	13ba. 25h. 26b.
<i>Caloplaca lithophila</i>	1k. 4k. 8bak. 9k.
<i>Caloplaca obscura</i>	14S.
<i>Caloplaca phlogina</i>	8U. 12P. 13S. 15F.
<i>Caloplaca rudorum</i>	1k. 2c. 4k. 6c. 8bak. 17bak.
<i>Caloplaca saxicola</i>	1k. 2bak. 4bak. 8bak. 9k. 26b.
<i>Caloplaca tegularis</i>	4. 8bak.
<i>Caloplaca teicholyta</i>	9k.
<i>Candelaria concolor</i>	12P***. 21F.
<i>Candelariella aurella</i>	1k. 4bak. k. 5bak*. 8bak.U. 12P***. 13S. 26b.
<i>Candelariella mediana</i>	4k. 8bak.
<i>Candelariella reflexa</i>	3A.F. 5Fa.fr. 10J. 11U. 12P. 14S. 16F.S.U. 18J.
<i>Candelariella vitellina</i>	1k. 4bak.F. 7U. 9I. 11U. 12P. 14F.S. 15Ba.F. 17z. 25h.
<i>Candelariella vit. f. flavovirella</i>	17z*. 21F.
<i>Candelariella xanthostigma</i>	10F***.
<i>Catillaria atomarioides</i>	5bak*.
<i>Chaenotheca brachypoda</i>	11S***. 24S*.
<i>Chaenotheca trichialis</i>	4T.
<i>Cladonia coccifera</i>	21rd*. 27rd*.
<i>Cladonia coniocraea</i>	11U. 18J.
<i>Cladonia fimbriata</i>	5Fr. 11S. 21rd.
<i>Cladonia floerkeana</i>	21rd.
<i>Cladonia merochlorophaea</i>	28rd*.
<i>Cladonia ramulosa</i>	27rd. 28rd.
<i>Cliostomum griffithii</i>	3J. 11S. 14S. 22S. 23T. 24h.
<i>Dimerella pineti</i>	5Ac. 22Fr.
<i>Diplocia canescens</i>	2ba. 3J. 4bak.T. 10F.S. 11S. 14S. 17bak 22S. 23T.
<i>Diplotomma ambiguum</i>	2c. 4b.c. 17bak.
<i>Dirina stenhammarii</i>	2bak. 17bak.
<i>Enterographa crassa</i>	14Q*. 19Ac. 20F.Q.
<i>Evernia prunastri</i>	4T.Q. 16S. 23F.
<i>Haematomma ochroleucum ochroleucum</i>	17bak
<i>Haematomma ochroleucum porphyrium</i>	4bak.
<i>Hyperphyscia adglutina</i>	14S**.
<i>Hypogymnia physodes</i>	4Q. 5Fr. 16U.
<i>Lecania cyrtella</i>	13S**.
<i>Lecania erysibe s.s.</i>	4c. 17bak. 25b.
<i>Lecania rabenhorstii</i> sl.	2k*. 4k*. 6bak*. 8bak. 17bak. 25b.
<i>Lecanora albescens</i>	2b. 4k. 26b.
<i>Lecanora campestris</i>	1k. 4b.bak. 15ba. 17bak.z.
<i>Lecanora carpinea</i>	12P. 15F. 18J**.
<i>Lecanora chlorotera</i>	3J. 10F.J.S. 12P. 14F.S. 15F. 16S. 18J.
<i>Lecanora conferta</i>	17bak*
<i>Lecanora conizaeoides</i>	5Fr.
<i>Lecanora crenulata</i>	2c.
<i>Lecanora dispersa</i>	1k. 2bak. 4c. 10F.J. 12P. 13S. 14S. 15F. 17bak.
<i>Lecanora expallens</i>	3A.Q. 5F.Fa.Fr.T. 10F.J. 11S.U. 12P. 13S. 14S. 15F. 16U.S. 18J.
<i>Lecanora flotowiana</i> suet.	9k. 25b*. 26b.
<i>Lecanora hageni</i>	5Fr. 10J. 12P. 13S. 14S. 15F. 24Al. 26b.
<i>Lecanora horiza</i>	4bak.
<i>Lecanora muralis</i>	4b.bak. 13ba. 15ba. 25h.
<i>Lecanora polytropa</i>	4bak. 9I. 17bak. 25h.
<i>Lecidea fuscoatra</i>	4c**.
<i>Lecidella carpathica</i>	17bak.

<i>Lecidella elaeochroma</i>	3J. 10F**J. 12P. 13S. 14F. 15F. 16S.U. 18J. 22Fr. 24Al.
<i>Lecidella flavosorediata</i>	16S.
<i>Lecidella scabra</i>	4bak. 14S. 15ba.
<i>Lecidella stigmataea</i>	1k. 5b. 15ba**. 17z. 25b. 26b.
<i>Lepraria incana</i> ss.	3A.F.Fa.Q. 4F.h.m.Q.Sa.T. 5Ac.FA.Fr.Q.T. 10F. 11S. 13S. 14S. 16S. 17bak.J.T. 18J.Q. 24S.
<i>Lepraria lobificans</i>	3F. 4bak*.k.F. 19Ac. 22F.
<i>Leproloma vouauxii</i>	4bak*.k. 17bak.
<i>Micarea denigrata</i>	4h. 25h*.
<i>Micarea lignaria</i>	4b**,c.
<i>Micarea prasina</i>	4Sa*. 11S. 14S. 22S. 24h*.
<i>Mycoporum hippocastani</i>	5Fr.
<i>Opegrapha atra</i>	3J. 7F. 10F***. 18J**.
<i>Opegrapha herbarum</i>	14S**.
<i>Opegrapha niveoatra</i>	2J*. 11F***.S***. 18J**, 19Ac.
<i>Opegrapha rufescens</i>	18J*.
<i>Opegrapha vermicellifera</i>	6S. 11S. 14S. 19Ac*. 22S.
<i>Opegrapha vulgata</i>	4F. 7F*. 10S. 11F***.S***. 13S***. 18J**, 19Ac. 22S.
<i>Parmelia caperata</i>	4Q. 5Fr. 16S.
<i>Parmelia borrieri</i>	16U***.
<i>Parmelia glabratula</i>	16U**,***
<i>Parmelia perlata</i>	12P. 16S***.
<i>Parmelia revoluta</i>	4Q. 5F.Q. 16S.
<i>Parmelia subaurifera</i>	4Q. 5F.Fr. 12P. 16S.U. 18Q. 24h.
<i>Parmelia subrudecta</i>	4T. 5Ac.Fr. 11U. 16S.U. 18J. 24H.,
<i>Parmelia sulcata</i>	4bak.Q.T. 5Fa.Fr.Q. 11U. 12P. 14F.S. 15F. 16S.U. 18Q. 24h. 17z*.
<i>Parmelia verruculifera</i>	10F***.
<i>Pertusaria albescens</i>	10F. 23Fr.
<i>Pertusaria amara</i>	10F. 23Fr.
<i>Pertusaria coccodes</i>	1k. 4k.F. 5Fr. 8U. 10J. 11U. 12P. 13S. 14S. 15F. 16U. 21Fa. 26b.
<i>Phaeophyscia orbicularis</i>	4bak. 5F. 10F.S. 11S. 18J**, 22S. 24h.
<i>Phlyctis argena</i>	1k. 5Fr. 10F.J. 11U. 12P. 13S. 14S. 15F. 16S.U. 18J. 21Fa.
<i>Physcia adscendens</i>	1k. 4bak.c. 5Fr. 9I. 11U. 12P. 16S.U.
<i>Physcia caesia</i>	5Fa. 11U.
<i>Physcia dubia</i>	1k. 2b. 3A. 4b.bak.Q. 5F.Fa.Fr.Q. 8U. 10F.J. 11U. 12P. 14S. 15F. 16S.U. 18J.Q. 21Fa. 24h.
<i>Physcia tenella</i>	16S***.
<i>Physconia distorta</i>	4bak.k.T. 6bak. 8U. 11U. 12P. 14S. 15F. 16U.S. 18J. 21Fa. 25h.
<i>Physconia grisea</i>	25h.
<i>Placynthiella icmalea</i>	4k.**
<i>Polyblastia dermatodes</i>	17bak.
<i>Polysporina simplex</i>	18J.
<i>Porina chlorotica</i>	5Ac.F. 17F.
<i>Porina aenea</i>	4bak*. 17bak.z.
<i>Porpidia soredizodes</i>	4b.
<i>Porpidia tuberculosa</i>	2bak. 4bak. 17bak.
<i>Psilolechia lucida</i>	10F**, 23F.
<i>Pyrrhospora quereana</i>	4Q. 10F. 12P. 14S. 16S.U.
<i>Ramalina farinacea</i>	16S.
<i>Ramalina fastigiata</i>	4bak.
<i>Rhizocarpon obscuratum</i>	4k. 6bak. 8u.bak. 12P. 13S. 15ba.F.
<i>Rimodina gennarii</i>	8U. 12P. 13S.
<i>Rimodina pityrea</i>	25b.
<i>Sarcogyne regularis</i>	

<i>Sarcopyrenia gibba</i>	8bak.
<i>Schismatomma decolorans</i>	10F. 23T.
<i>Scoliciosporum gallurae</i>	5Fr.
<i>Scoliciosporum umbrinum</i>	4bak. 17bak. z.
<i>Staurothele catalepta</i>	13ba. 15ba**.*
<i>Stereocaulon pileatum</i>	4bak.
<i>Strangospora pinicola</i>	25h.
<i>Tephromela atra</i>	4bak.
<i>Trapelia coarctata</i>	17bak.
<i>Trapelia obtegens</i>	4bak. 17bak. z.
<i>Trapelia placodioides</i>	4bak. 17c.
<i>Trapeliopsis granulosa</i>	4h.
<i>Verrucaria macrostoma</i>	4k.
<i>Verrucaria muralis</i>	4bak. 6bak. 17bak. ka.
<i>Verrucaria nigrescens</i>	1b. 5b. 9k. 13ba. 15ba. 17bak. 25b.
<i>Verrucaria ochrostoma</i>	25b*. 26b.
<i>Verrucaria umbrinula</i>	4c. 17bak.
<i>Verrucaria viridula</i>	6bak. 13bak**.
<i>Xanthoria calcicola</i>	4b. bak. k. 11U. 13S. 14S. 27b.
<i>Xanthoria candelaria</i>	3A. 4T. 5F. Fa. Fr. 11U. 12P. 14S. 15F. 16S. U. 18J. Q. 21Fa.
<i>Xanthoria elegans</i>	26b.
<i>Xanthoria parietina</i>	1k. 4bak. 5Fr. 10F. J. 11U. 12P. 13S. 14S. 15F. 16S. U. 18J.
	17Fa. 24h.
<i>Xanthoria polycarpa</i>	4Q. 5Ac. Fa. Fr. Q. T. 10S. 12P. 13S. 14S. 15F. 16S. U. 18J. Q.